

MUSTAMÄE

LOODUS JA PUHKEALAD

Mustamäe loodust ja puhkealasid tutvustav raamat pöörab tähelepanu liikidele, kes elavad linnas meie kõrval ning muule loodusele, mida sealsed elanikud näevad igapäevaselt, kuid mis väärivad tutvustamist ka teistele. Linnaosa paikneb ligikaudu kaheksal ruutkilomeetril iidse Mustamäe nõlva ja vanalinna vahel. Siin leidub nii kuivi liivikuid ja männitukki kui niiskeid lepestikke, aga loomulikult ka alleesid ja kauneid vanu üksikpuid. Jääaja päranduseks on jäänud kiviaknõu ja rändrahned. Mustamäel pesitsevad laululinnud, vareslased, kajakad ja teised linnud. Korrusmajadel silkavad isegi julged oravad.

Mustamäelastel on palju võimalusi oma vaba aega tervislikult veeta. Selleks on kergliiklustee, pargid ja mänguväljakud, millest osal leiab tegevust kogu pere, mitte ainult lapsed.

Tallinn on võtnud sihiks saada 2018. aastal Euroopa rohelineks pealinnaks. Looduslikud eeldused on selleks head, palju on tehtud ka elanike keskkonnateadlikkuse suurendamiseks ja keskkonnatingimuste parandamiseks. Siiski saavad linnavalitsus ja linlased ühiselt veel paljutki teha, et meie elukeskkond ja käitumisharjumused oleksid keskkonnasõbralikumad. ■

Mustamäe linnaosa moodustati 1993. aastal. Linnaosa lipul ja vapil on heraldik Priit Herodes kujutanud kuldseil kilbil mustast kolmikmäest tõusvat rohelist mäнди, kolmikmäes on kuldne kaheksaharuline täht. Kuldne värvus tähistab Mustamäe liivikuid, määnd viitab linnaosa rohelisusele. Must kolmikmägi kujutab Mustamäe nime ning kuldne täht sümboliseerib linnaosa kultuuri- ja hariduspotentsiaali.

Väljaandja: Tallinna Keskkonnaamet, 2014

Koostaja: Sirje Aher

Fotod: Oliver Vijar, Georg Aher, Gennadi Gramberg, Mairi Enok, Maie Zernask

Kaart: Tallinna Linnaplaneerimise Amet (Inger Paroll)

Toimetanud ja kujundanud Ajakirjade Kirjastus

Keskkonnasõbralikku tehnoloogiat ja materjali tõendavad kinnitused, märgised

„Nüüd elan Mustamäel, korter on aus ja hea ning selle õnne eest for-
tuunat kiitma pean,“ ümises läinud sajandi 70ndatel aastatel toonast
hitti kaasa laulda kogu Eestimaa. Poole sajandi eest hakkas Tallinn
lääne suunal jõudsalt kasvama, sest tempokalt arenev linn vajab uutele
linnakodanikele moodsaid ja mugavustega kortereid. Eks populaarse laulu sõnad väl-
jendanud paljude selleaegsete inimeste unistusi.

Kaheksal ruutkilomeetril iidse linnasüdame ja Nõmme vahel asuvas Mustamäe lin-
naosas elab tänapäeval 15 protsenti Tallinna elanikkonnast. Siin tegutsevad mitmed
kõrgkoolid, teadus- ja ärilinnak Tehnopol ja meditsiinilinnak, mis on väga vajalik nii
tallinlastele kui ka väljaspool pealinna elavatele inimestele. Mustamäel on 11 kooli ja
18 lasteaeda.

Ent veel kolm inimpõlve tagasi oli see kant kuulus linna toitvate juurviljaaedade
poolest. Paljud Tallinna majad on ehitatud siin raiutud ja tahutud palkidest.

Korrumajade vahel vilksatavad üksikud taluhäärberid, uusasumis tavatuna tundu-
vad põlispuud ning väärrikad viljapuud meenutavad meile ammuseid aegu ja toonast
viljakat elukeskkonda.

Nii pole imestada, et mitme lasteaia õueala asub kunagisel talukohal, kus on säi-
linud vanad ilupuud, õunaaiaid ja sirelid. Igihaljad männid, nulusid ja kuused annavad
Mustamäele kogu aasta läbi roheline ilme. Suvel lisavad lopsakust täies elujõus leht-
puud, hooldatud muruplatsid ja majaesised lillepeenrad.

Kuigi poole sajandiga on paik, mida tänapäeval teame Mustamäena, muundunud
rahulikust külast kiire elutempoga linnaks, on omaaegne rohelus kõikjal meie ümber
alles.

Näiteks on Männi park kujunenud mustamäelaste meelispaigaks, kus korraldatakse
rohkesti ettevõtmisi nii lastele kui täiskasvanutele. Linlased kasutavad heal meelel mit-
mekesiseid võimalusi kodulähedaseks vaba aja veetmiseks. Inimesi võib ilus haljastus,
mitmed pargid, head sportimisvõimalused ning rohked mänguväljakud.

Lääne-Tallinna ühendatud kergliiklusteed mööda saab Mustamäelt ilma autota lii-
kuda nii Haaberstisse kui Nõmmele, samuti jalgsi, jalgratta või rulluisudega sportli-
kult ja tervislikult vabas õhus liikuda.

Tallinn on võtnud sihiks saada 2018. aastal Euroopa roheliseks pealinnaks. Ees-
märgi täitmiseks peame veel mõndagi pingutama ja meil on põhjust olla lootusrikkad.
Olgem uhked, et linnavalitsus ja linlased üheskoos väärtustavad rohelust enda ümber ja
hoolivad keskkonnast ning inimeste tervisest. Mustamäel on selleks head tingimused.

Arvo Sarapuu,
Tallinna abilinnapea

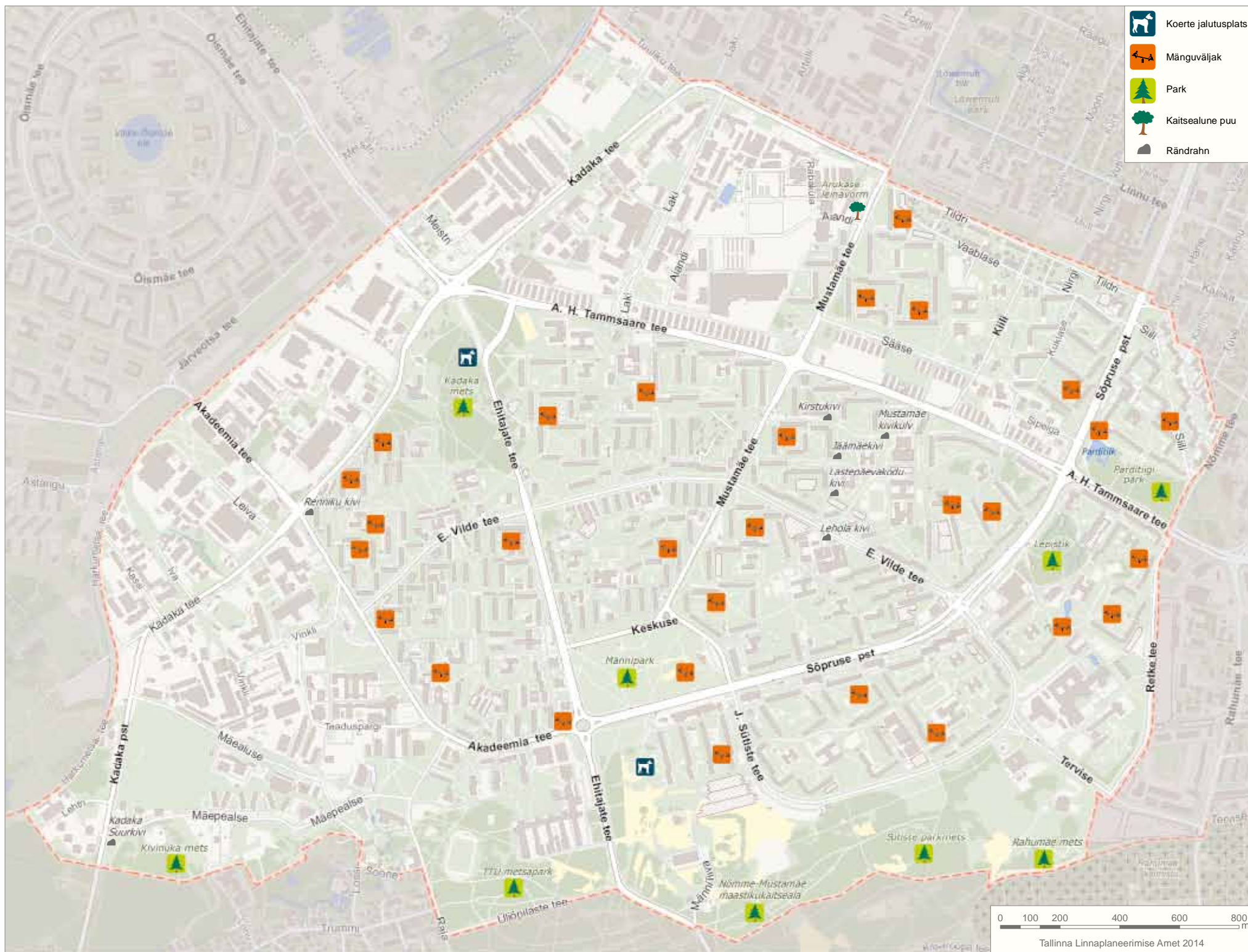

Foto: Oliver Vijar

Mustamäel on palju rohelist, sest elamute vahele on projekteeritud siseõued, tänavate äärde alleed ja muud haljasalad. Peaaegu pool linnaosa territooriumist on haljasmaade all. Pargid ja parkmetsad – Sütiste mets, Tallinna Tehnikaülikooli ümbritsev park, Kadaka mets, Männipark, Parditiigi park ja omanäoline Lepistiku park pakuvad mustamäelastele võimalust oma kodu lähedal looduses viibida. Pildil on Vilde tee 78 maja juures asuv allee.

Foto: Oliver Vjjar

Nõmmnelk

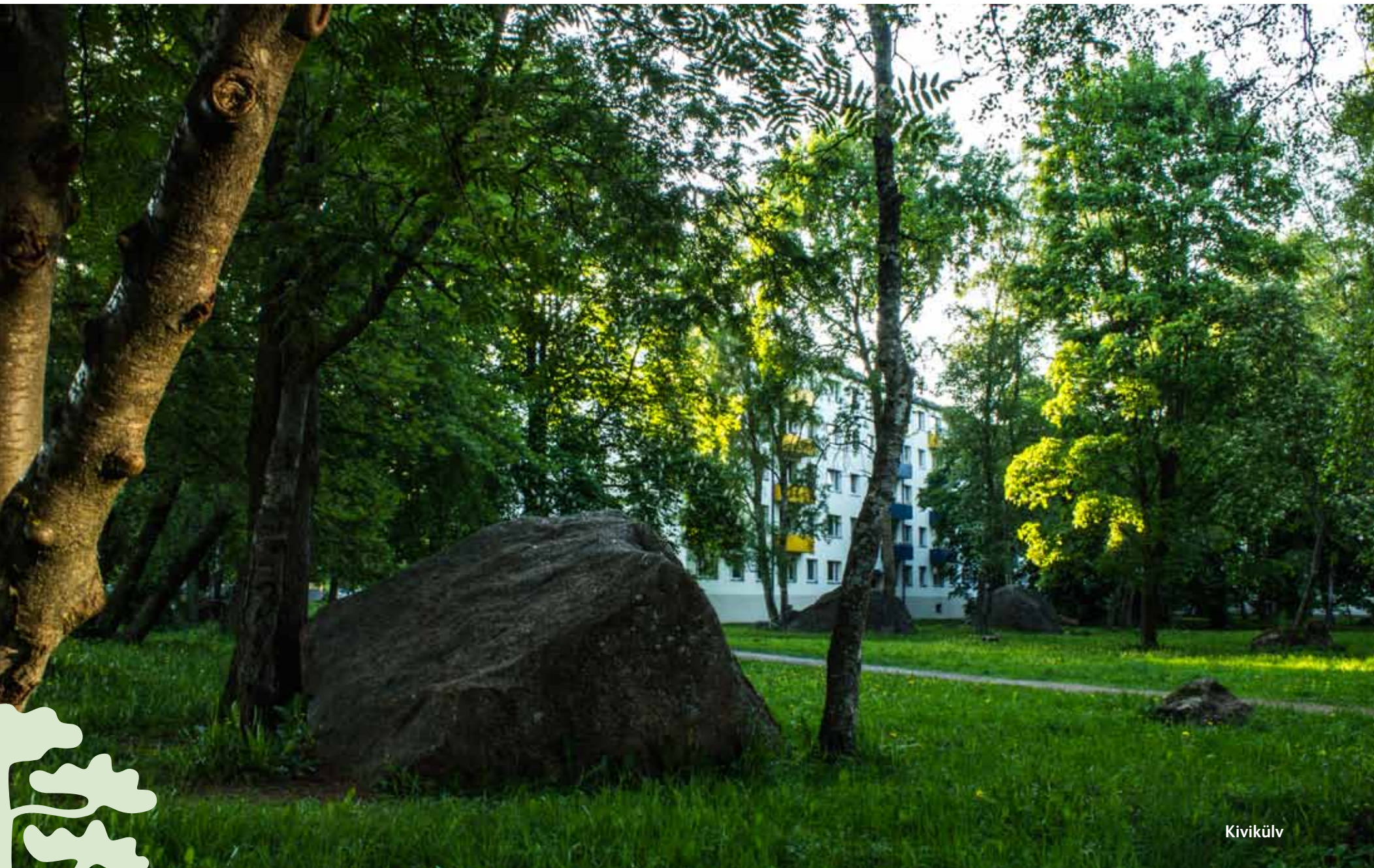
Mustamäe nõlv tekkis jääaja lõpus, enam kui 11 000 aastat tagasi. Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala koosseisus olev nõlv on 15–18 meetri kõrgune ja nelja kilomeetri pikkune. Nõlv koosneb peamiselt liivast ja kruusast. Sütiste liivikul kasvab mitmeid kaitsealuseid taimi, nagu fotodel olevad nõmmnelk, tumepunane neuuvaip ja aas-karukell, lisaks ka hanepaju.

Aas-karukell

Tumepunane neuuvaip

Kivikülv

Jäämäekivi

Lehola kivi

Geoloogilistest objektidest on Mustamäel looduskaitse all Tammsaare ja Mustamäe tee ristmiku lähedal paiknev kivikülv, samuti Lehola kivi Ed. Vilde teel Lehola bussipeatuse juures ja Jäämäekivi Mustamäe tee 173 elamu lähedal. Jäämäekivi on nime saanud sellest, et temast paistab vaid tipp, enamik kivist on maa sees. Kaitse all on veel ka arukase leinavorm Mustamäe tee 60 juures.

Arukase leinavorm

Põhjatihane

Mets-lehelind

Puukoristaja

Fotod: Georg Aher

Foto: Oliver Vjjar

Kadaka mets on looduslik roheala, millel koos Rahumäe, Nõmme ja Astangu piirkonnaga on väga tähtis osa Tallinna rohelse võrgustiku püsimisel. Kadaka mets on oluline tervisesportlastele, loodusesõpradele ja teistele, kes soovivad kodu lähedal oma vaba aega looduses veeta. Eelkõige on looduslik mets aga Tallinna elurikkuse ja maastikulise mitmekesisuse suurendaja.

Tänu Lääne-Tallinna ühendatud kergliiklustee Mustamäed läbivale lõigule saavad mustamäelased autot kasutamata minna nii Haaberstisse kui Nõmmele, aga ka lihtsalt vabal ajal ohutult rulatada, rulluisutada või jalgrattaga sõita.

Foto: Oliver Vjjar

Kaasaegses keskkonnasõbralikus linnaruumis ei tõtata kõikjal muru imemadalaks niitma. Taimedele peab andma aega seemneid moodustada, siis suureneb linnas elurikkus.

Teeservades kevadel öitsevad võililled on paljudele putukatele, näiteks pildil olevale lapsuliblikale, väga vajalik toiduallikas. Hiljem valmistavad nad suurt rõõmu lastele, kes saavad võililleseemneid lendu puhudes looduselamuse ja teadmise, kuidas seemned tuulega levivad. Neile täiskasvanutele, kes arvavad, et võilillel ei peaks murus kasvuruumi olema, nad positiivseid tundeid ei valmista.

Foto: Oliver Vjjar

Mustamäelaste lemmikogunemispaiagaks on Männi (Keskuse) park, mis asub Ehitajate tee, Sõpruse puiestee ja Keskuse tänava vahel. Pargi pindala on üle kümne hektari, seal on piknikuplats, liikluslinnak ja suur laste mänguväljak.

Foto: Gennadi Gramberg

Mustamäelased Männipargis toimuval kontserdil, millega tähistatakse Tallinna 2014. aasta heakorraaku lõppemist.

Foto: Oliver Vjjar

Männi pargi liivasel pinnasel on loodud mitmesuguseid võimalusi aktiivselt vaba aega veeta ja puhata. Männi pargis pesitsevad metsvindid, muusträstad, rasvatihased ja hallvaresed.

Foto: Georg Aher

Parki ööbima kogunevad kaelushakid ei meeldi paljudele, sest nad on üsna lärmakad külalised. Ometi on kaelushakid, nii nagu teisedki vareslased, väga targad ja üksteist hoidvad linnud, kelle käitumist on huvitav jälgida. Fotol üks kaelushakkidest.

Foto: Oliver Vijar

Tauno Kangro skulptuur „Mõtlik mees“ paigutati Männi parki 2002. aastal. Selle mõõtmed on 4 x 3 x 2,3 meetrit. Mustamäe linnaosa annab igal aastal selle skulptuuri väikese pronksist koopia neile, kes on kohaliku elu heaks kõige rohkem teinud.

Foto: Oliver Vijar

Foto: Georg Aher

Männi pargis avati 2014. aasta kevadel mõtiskluste aed. Selle keskele on paigaldatud Eesti dolomiidist klaveri kuju. Pargi keskossa paigaldati pingid, mille seljatoele on graveeritud Mustamäega seotud Eesti kirjanike nimed – Anton Hansen Tammsaare, Eduard Vilde, Juhan Sütiste ja Mati Unt. Mõtiskluste aeda kujundati peenrad mägimändide ja põõsasmaranatega. Samuti toodi aeda varem Männipargi lava lähedal asunud kivi nimega „Vox populi“, millel soovija võib kõnet pidada. Fotodel on mägimänd ja põõsasmaran, mille ühte õit sööb aiapõrnikas.

Liikluslinnak Männi pargis.

Fotod: Oliver Vijar

Mustamäel on 32 avalikus kasutuses olevat mänguväljakut. Fotodel on mänguväljak Mustamäe tee 137b maja juures ja laste mänguväljak Männi pargis. Selles pargis on kuus mänguplatsi eri vanuses lastele ning peremänguväljak, mille elemendid on mõeldud kasutamiseks eri vanuses inimestele.

Ligi kuue hektari suurune Parditiigi park asub Nõmme tee, A.H. Tammsaare tee ja Sõpruse puiestee vahel.

Fotod: Oliver Vijar

Koduvarblane

Naerukajakas

Fotod: Georg Aher

Kodutuvi

Looduslikul märgalal oleva liigirikka pargi külastatavaim osa on parditiik. Seal elab aasta läbi rohkesti sinikaelparte. Lisaks partidele näeb seal tuvisid, hakke, kajakaid, varblasi ja teisi linde.

Paljud sinikaelpardid on muutunud linnalindudeks, kes on siin aastaringselt. Kui inimesed veelinde sügisel toidavad, siis riskivad nad sellega, et linnud ei lahku õigel ajal ning võivad meie karmis pakases surnuks külmuda või ühekülgsest toidust haigestuda.

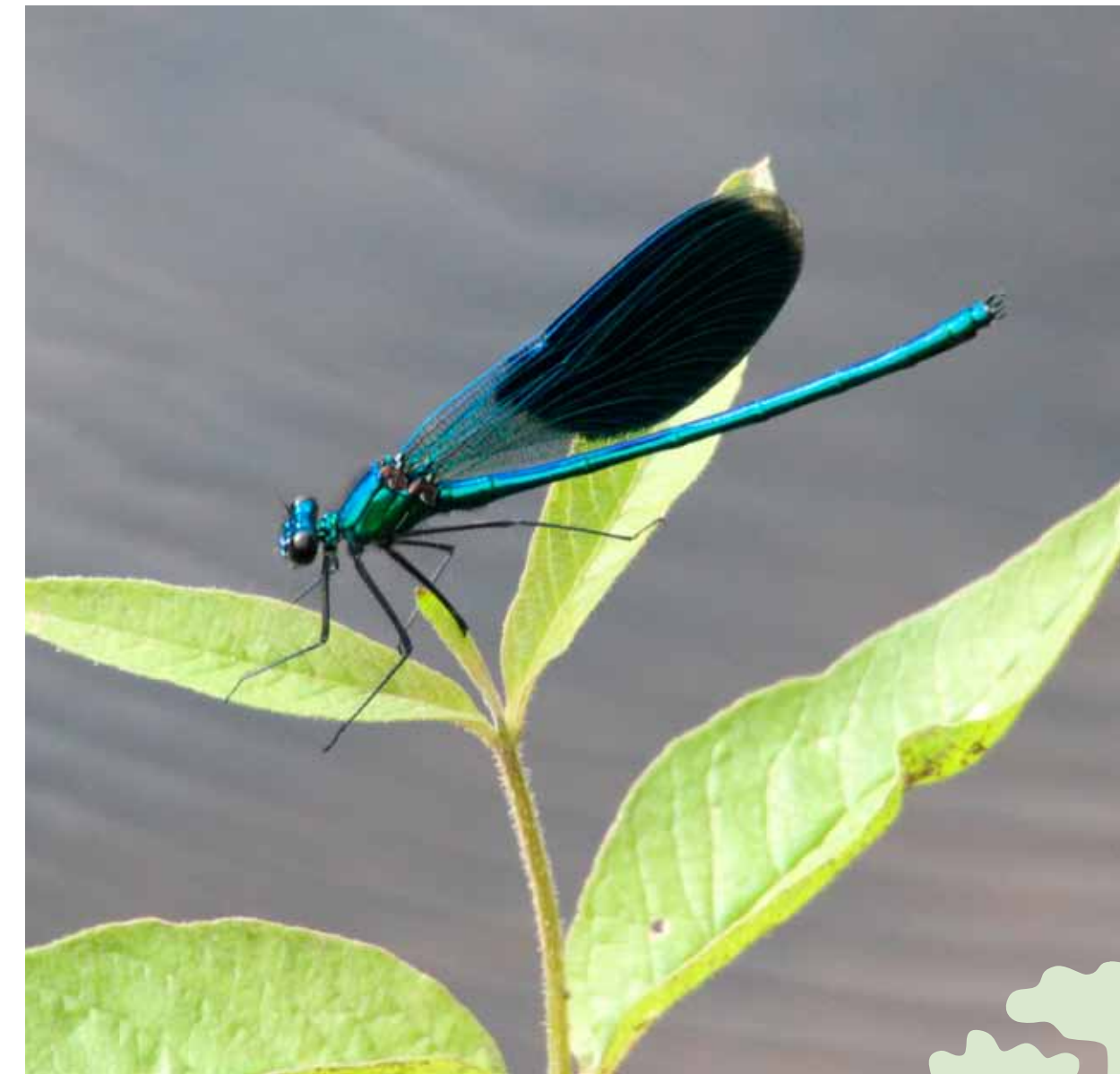

Pardid peaksid sööma veetaimi ja limuseid, sai pole nende tervisele hea. Kui looduslikku toitu ei jätku, siis tuleb partidel sellest veekogust lahkuda ja uus toitumispaik leida.

Foto: Oliver Vijjar

Parditiigi pargis on säilinud looduslikud märgalad, mis pakuvad elupaiku paljudele taimedele, putukatele, kahepaiksetele, lindudele ja teistele elusolenditele. Selliste metsikute aladeta oleks bioloogiline mitmekesisus linnas tunduvalt vaesem. Kindlasti aitavad väike tiik ja madalamad ajutised veekogud kaasa suvisele sääserikkusele, kuid sääsed on toiduks putuktoidulistele lindudele ja kiilidele.

Fotod: Georg Aher

Täiskasvanud kiilid toituvad lendavatest putukatest, nagu sääsed ja kärbsed. Kiilide vastsed elavad vees ja jahivad veeselgrootuid. Pildidel on harilik vesineitsik ja vööt-vesineitsik.

Foto: Georg Aher

Foto: Oliver Vijar

Lepistiku park asub Sõpruse puiesteest kagus ja Tammsaare teest edelas. Seal kasvavad peamiselt sanglepad, kuid leidub ka halli leppa, haabasid ja kaski. Fotol haavalehed, millel on pahksäse tekitatud pahad.

Foto: Georg Aher

Mustamäe kooliõpilased õppimas linde laulu järgi ära tundma. Tallinna Keskkonnaamet korraldab juba mitmeid aastaid Tallinna õpilaste õppekava toetavat õuesõpet, sealhulgas linnulauluhommikuid.

Laululindudel on Lepistiku pargis võimalik leida palju toitu ja pesapaiku. Fotol on isane metsvint sanglepaoksal lauluhoos, kinnitamas, et see territoorium kuulub talle.

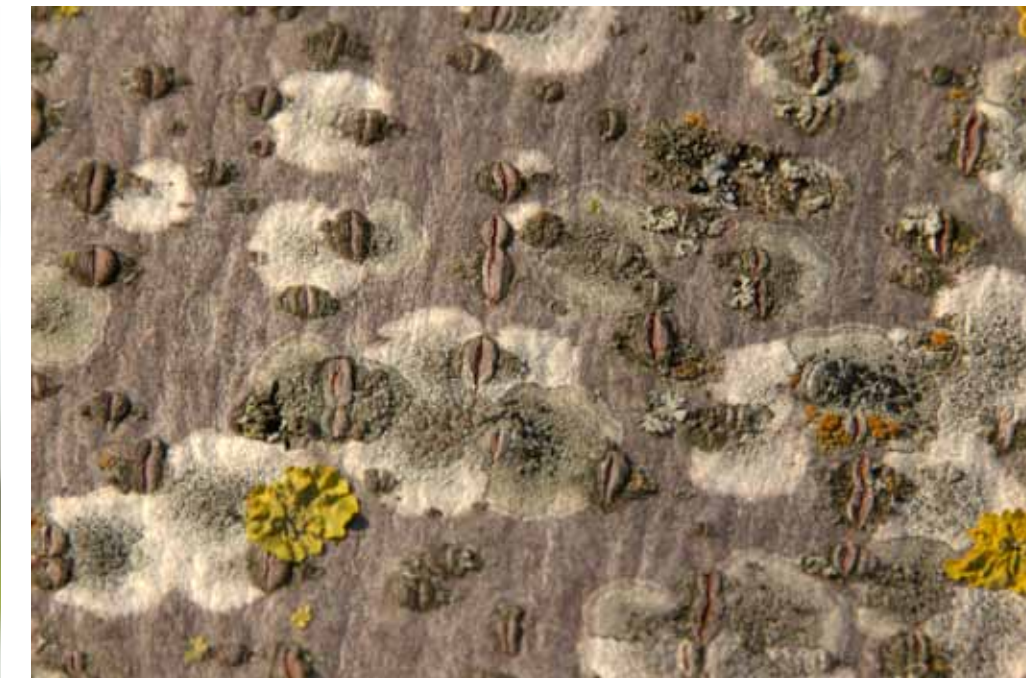

Foto: Maie Zernask

Foto: Oliver Vijar

Lepistiku pargis asuvad Lepasalu allikad on looduskaitse all. Enne elamurajooni ehitamist oli Mustamäel mitmeid ojasid (Mustjõe, Iisaku, Soone jt), mis algasid Mustamäe nõlva alustest allikatest. Ehituse käigus suunati need maa-alusesse sadeveekanaliseerimisse. Lepistiku pargi allikad on praegu Mustamäel ühed vähestest säilinud looduslikest veekogudest.

Fotod: Georg Aher

Harilikul lepal ehk hallil lepal on kevadel näha veel eelmise aasta kähbid, kuid nendes olnud seemned on talve jooksul lumele varisenud ja lumesulamisvetega emataimest eemale liikunud. Lepa seemned on talvel siisikeste ja teiste meil talve veetvate väikeste lindude maiuspalaks. Halli lepa koor on kaugelt vaadates igavalt sile, kuid tähelepanelik vaataja näeb seal lõvede ja samblike kujundatud kunstiteost.

Foto: Oliver Vijar

Mustamäe lasteaedade lapsed ei pea looduselamuste saamiseks kuhugi kaugemale sõitma, sest õuealad on elurikkad ja seal kasvavad suured, rohkesti lindudele ja oravatele pesapaiku pakkuvad puud. Kiikhobu lasteaia õueala liigendavad hekid, vanad õunapuud annavad tunnistust sellest, et kunagi oli seal talukoht.

Leevikest näeb talvel sagedasti majade ümbruses olevatel puudel seemneid, pungi või urbi söömas. Kevadel ja suvel eelistab ta suuremaid metsi. Mustamäe lasteaedade õuealadel, aedades ja parkides võib leevikesi näha ja nende iseäralikku kõlksuvat häält kuulda aastaringi.

Lasteaia õueala hekid on sobivaks elupaigaks punarinnale. Ta on rändlind, kes saabub meile aprilli alguses. Lahkumise aeg on sügise ilmadest. Vahel lahkuvad nad juba augustis, teinekord alles oktoobris.

Fotod: Georg Aher

Lasteaedade õuealad on Mustamäel väga liigirikkad. Seal on rohkesti puid ja põõsaid, seetõttu ka ämblikke ja putukaid. Kevadeti ja suvel on aedades palju õisi, sügisel meelitavad mitmesugused marjad ja puudele jäänud õunad linde. Piltidel on viirpuud ja pihlakas.

Käärinud õuntest ja marjadest lugu pidavat kaunist lindu siidisaba näeb meil marjade ja viljadega puudel-põõsastel peamiselt sügisese ja kevadise rände ajal. Osa neist jääb meile ka talvituma, kuid vaid vähesed suvel pesitsema.

Siidisabad pole ainsad, kes lasteaia õues puule jäänud õuntega maiustavad. Need on meele järele ka suur-kirjurähnile.

Magusad või käärivad marjad on toiduks ka mõnele liblikatele. Pildil olev liblikas on admiral – rändliblikas, kelle valmikud lendavad meile lõuna poolt juunis ja munevad nõgesele. Munadest kooruvad mustad röövikud toituvad kõrvenõgestel ja mõne aja pärast nukkuvad. Neist saavad valmikud augustiks. Samal ajal saabub meile rändavate admiralide teine laine, seepärast kohtab neid eriti sageli just sügise poole suve. Meil nad tavaliselt ei talvitu.

Fotod: Georg Aher

Lehola lasteaias töötab kõikide Tallinna lasteaedade heaks Lehola Keskkonnahariduskeskus. Siin juhendatakse lasteaiaõpetajaid, kuidas lihtsate vahenditega kujundada laste keskkonnateadlikkust ja loodusarmastust. Õpetajatele korraldatakse koolitusi ja laenutatakse õppevahendeid, õuemajakeses saab vihma eest varjus olles looduslikest materjalidest meisterdada, kunstiga tegeleda või mängida.

Fotod: Oliver Viijar

Foto: Mairi Enok

Nagu teistelgi lasteaedadel Mustamäel, on ka Lehola lasteaia õueala liigirikas. Siin võib näha näiteks mägivahtraid ja meil üsna haruldast kaunite valgete õiekobaratega robiiniat.

Rasvatihasele on kevad samuti kiire aeg. Pesakasti, mõnda õõnsusesse või ka näiteks postkasti tehtud pesas võib süüa oodata 7–13 poega. Rasvatihane otsib pesitsuseks sobiva ala juba jaanuaris ja on esimene lind, kelle laulu pärast aastavahetust kuulma hakkame.

Lehola Keskkonnahariduskeskuse eestvõttel ja Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetusel viidi 2013. aastal läbi projekt, kus õpilased valmistasid pesakaste ning need pandi üles lasteaedade õuealadel kasvavatele puudele. Pesakastid pakuvad pesitsusvõimalusi kuldnokkadele, mustkärbsenäpile ja tihastele. Pildil on kuldnokk.

Fotod: Georg Aher

Musträstad pesakastist ei hooli, nemad teevad pesa maapinnale või madalale kännule. Nende munad ja pojad satuvad sagedamini kassi, koera või orava ohvriks.

Orav on Mustamäe põliselanik. Ta teeb okstest pesa puude latva, suurematesse pesakastidesse, mitmesugustesse õõnsustesse, aga ka vanadesse varesepesadesse.

Foto: Maija Eno

Oravat võib tihti näha paneelelamute seintel osavalt jooksmas, et kindlaks teha, kas rõdude servadele või aknalaudadele on talle toidupoolist jäetud. Ta on sage külaline ka lindude toidulaual.

Foto: Riina Lestla

Paljudes linnades väljaspool Eestit on kimalased muutunud nii haruldaseks, et õunapuude tolmeldamiseks ja muidu silmarõõmuks ostetakse kevadeti poest kimalasemasid koos pesaga ning lastakse kimalasemal suve jooksul uus kimalasepõlvkond üles kasvatada. Õnneks pole Tallinnas seda veel tarvis teha – kimalastele jätkub pesapaiku ja õisi, millel toituda. Kui aga tolmeldajaid napib, siis võib kimalastele maa sisse kaevatud lillepotist ise pesapaiga valmistada. Fotol on kimalane äiatari õisikul.

Pajud on suvel inimese silmale tihti ilmetud, kuid tegelikult on nad putukatele väga olulised toidutaimed. Varakevadel saavad mesilased, sipelgad ja liblikad sealt õietolmu, suvel on pajude lehed toiduallikaks liblikaröövikutele. Putukate olemasolu tagab omakorda lindude toidulaua ja taimede tolmeldamise. Nad on toiduahela väga tähtis lüli.

Fotod: Georg Aher

Kevadel, kui harilikud vahtrad õitsevad, ja sügisel, kui nende lehed on värvilised, märkab, kui palju neid ilusaid puid Mustamäel kasvab. Kuigi esmapilgul tundub, et Mustamäel on kasvamas peamiselt männid ja pärnad, on tegelikult liigirikkus suur. Vahtraõites on putukatele palju nektarit. Kirjud vahtralehed on tänuväärseks meisterdamismaterjaliks nii peredes, lasteaedades kui ka koolides. Sügisel valmib neist lugematu arv roose, pärgi ja muid toredaid meisterdusi.

Fotod: Georg Aher

Mustamäe loodusliku ilmega parkmetsades, kus leidub ka lehtpuid ja põõsaid, vahel aga ka suisa majade vahel, võib kohata üht meie putuktoidulist imetajat – siili. Siilile ei maksa piima pakkuda, see rikub tema seedimise. Nad toituvad peamiselt selgrootutest, kuid ei põlga ära ka konni ja hiiri ning saavad saagi püüdmisega ise suurepäraselt hakkama. Neile ei ole tarvis lisatoitu välja panna. Siilid liiguvad rohkem öhtuti ja öösiti, seepärast peab seal, kus siilid elavad, videvikus autodega ettevaatlikult sõitma, et rahulikus tempos toimetavale siilile mitte otsa sõita.

Fotod: Georg Aher

Kassidel ja koertel peab linnas silma peal pidama, neil ei või lubada niisama ringi luusida. Kassid võivad rüüstata linnupesi, suured koerad ehmatavad väikesi lapsi.

Mustamäel on kaks koerte jalutusväljakut. Seal võivad koerad vabalt joosta, ilma et nad peaks jalutusrihma otsas olema.

Aiaga piiratud koerte jalutusväljakud asuvad Sõpruse pst 263a, Sõpruse pst ja Ehitajate tee ringi kõrval ning Tildri tn 8 – Mustamäe tee ja Tildri tänava nurgal. Kolmas koerte jalutusväljak saab Ehitajate tee 89 haljasalal valmis 2014. aasta lõpul.

Mustamäel töötab Tallinna esimene müramonitor, mis aitab Tallinna Keskkonnaametil saada ülevaadet piirkonna müratasemest. Monitoril on ekraan, millelt peatuses viibija näeb hetkeandmeid. Seni kui näit on roheline, on müra normi piires. Kollase näidu puhul on müra suur ning punase näidu puhul liiga kõrge. Müramonitor salvestab pidevalt andmeid, neid analüüsid saab linnavalitsus teha otsuseid elukeskkonna parandamiseks.

Fotod: Oliver Vijar

Foto: Georg Aher

Kaasaegses linnakeskkonnas leiab üha enam märke keskkonnasõbralikkusest ja kestliku eluviisi populaarsemaks muutumisest. Mustamäe paneelmajade juurde ehitamise aegu istutatud hobukastan on kasvanud ilusaks varju andvaks ja lindudele pesapaiku pakkuvaks suureks puuks. Korrusmaja omanike keskkonnahoidlikkusest räägivad Mustamäe tee 181 maja katusele paigutatud päikesepaneelid.